

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Кафедра історії України

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор _____
“ ____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Становлення української нації і націоналізму

напрямок підготовки **03 «Гуманітарні науки»**

спеціальність **032 «Історія та археологія»**

спеціалізація _____
(назва спеціалізації)

інститут, факультет **Інститут історії, політології і міжнародних відносин**

Робоча програма **Становлення української нації і націоналізму**
для докторантів (третій (освітньо-науковий) рівень) за напрямом підготовки 03
«Гуманітарні науки», спеціальність 032 «Історія та археологія».
29 березня 2016 р. – 15 с.

Розробник:
доктор історичних наук, професор завідувач кафедри історії України
І.Я.Райківський

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії України

Протокол № 7 від 20 березня 2016 р.

Завідувач кафедри історії України

Райківський І.Я.

Схвалено методичною комісією Інституту історії, політології і міжнародних
відносин

Протокол № 9 від 29 березня 2016 р.

30 березня 2016 р.

Голова _____ (Кугутяк М.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань Напрямок підготовки 03 «Гуманітарні науки»	Цикл професійної наукової підготовки	
Модулів – 1	спеціальність 032 «Історія та археологія»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання <hr/> <hr/> (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 40		2-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 40 самостійної роботи студента – 52	Освітньо-кваліфікаційний рівень: доктор філософії	Лекції	
		30 год.	
		Практичні, семінарські	
		10 год.	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		52 год.	
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю: Написання наукових статей, письмових творчих завдань, мультимедійні презентації	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – **0,9 до 2**

для заочної форми навчання –

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: подати студентам основний матеріал з проблеми становлення української нації і націоналізму в руслі сучасних наукових підходів.

Завдання: ознайомити студентів з основними засадами становлення української нації і націоналізму в історичній ретроспективі в контексті генези і розвитку сучасних європейських націй та націоналізму; визначити сутність, етапи та особливості процесу модерного українського націотворення; з'ясувати характерні риси української національної ідеї в порівняльно-історичному аспекті; дати знання історичних джерел і наукової літератури з навчального курсу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач наукового ступеня повинен

знати:

- сучасні теорії нації і націоналізму та їх основних авторів, зарубіжних та українських дослідників;
- основні концепції та підходи до аналізу понять “українська нація” та “український націоналізм”, “соборність”, “регіоналізм”, “національний рух”;
- особливості формування модерної української нації і розвитку націоналізму як ідейної течії та глобального суспільно-політичного, культурного та ідеологічного феномену;

вміти:

- аналізувати і систематизувати суспільствознавчий матеріал до заняття;
- розкрити внесок українських науковців у розробку проблем нації та націоналізму;
- визначати стан розробки проблеми становлення української нації і націоналізму в українській та зарубіжній літературі;
- висвітлювати процес становлення модерної української нації в кінці XVIII – на початку XXI ст. у руслі сучасних західних теорій нації і націоналізму.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Становлення української нації.

Тема 1. Теорії нації.

Мета і завдання курсу, значення навчальної дисципліни. Еволюція поняття “нація” в історичній ретроспективі, починаючи з античних часів і середньовіччя. Визначення нації в класичних працях європейських дослідників кінця XIX – початку XX ст. Догматично-марксистський варіант теорії нації в радянській науковій літературі. Сучасні наукові версії терміну “нація”. Типологія націй у сучасній політології. Основні розбіжності між

“примордіалістами” і “модерністами” у висвітленні генези націй. Загальні особливості націотворення в модерну епоху.

Тема 2. Українська нація як історичний феномен.

Термінологічні проблеми у визначенні поняття “українська нація”. Примордіалістська версія українського націотворення. Модерністська альтернатива. Проблема становлення української національної свідомості (самосвідомості). Об’єктивні і суб’єктивні ознаки існування української нації (в порівняльному аспекті з іншими новочасними європейськими націями).

Тема 3. Історичні корені сучасної України.

Стародавні цивілізації на території сучасної України. Трипільська культура. Походження слов’ян. Київська Русь та її спадщина (IX–XIV ст.). Козацький період у становленні модерної української нації (XV–XVIII ст.). Проблема асиміляції козацько-старшинського класу в російську культуру в другій половині XVII – XVIII ст.). Геополітичні зміни в Центрально-Східній Європі останньої третини XVIII ст. та їх вплив на українську історію (остаточна ліквідація Гетьманщини, поділи Речі Посполитої, колонізація Південної (Степової) України).

Тема 4. Модерне українське націотворення (“національне відродження”) в XIX ст.

Українські землі між двома імперіями (Російською та Австрійською (Австро-Угорською)) наприкінці XVIII – на початку XX ст. Вплив ідей європейського Просвітництва, Французької революції кінця XVIII ст., романтизму на українське “національне відродження” (модерне націотворення). Українці як “малий народ” у Європі (з браком власного правлячого класу, неповною соціальною структурою, відсутністю поступального розвитку літературної мови та ін.). Трьохстадійна схема національного руху на Наддніпрянській Україні (“з малоросів в українці”) та на західноукраїнських землях (“з русинів в українці”). Наукова (академічна, “збирання спадщини”) і культурницька (організаційна) стадії “національного відродження”.

Тема 5. Перехід до епохи масової політики та політизація українського національного руху на зламі XIX–XX ст.

Запізніла індустріалізація і соціальні зміни на підросійській Україні та західноукраїнських землях. Утворення і розвиток партійно-політичної системи українського суспільства, особливості національної мобілізації селянських мас Наддніпрянщини в умовах антиукраїнської політики царизму в 90-х рр. XIX – на початку XX ст. (до 1914 р.), обмеженого конституційного режиму під час першої російської революції 1905–1907 рр. Особливості політизації українського національного руху в Австро-Угорській імперії – в Галичині, Буковині, Закарпатті (Карпатській Русі). Проблема утвердження етноніму “Україна” (“українці”, “український”).

Модуль 2. Боротьба за національну державність України в XX ст. та модерний український націоналізм.

Тема 6. Теорії націоналізму.

Націоналізм: історія терміну, дефініції. Відмінності між націоналізмом, патріотизмом і шовінізмом. Перетворення націоналізму на глобальне явище в XIX–XX ст.: історичний аналіз. Дефініція терміну “націоналізм” в українській інтелектуальній традиції, три рівні націоналізму – соціально-психологічний, ідеологічний і політичний. Український націоналізм у “широкому” і “вузькому” значенні (І.Лисяк-Рудницький). Становлення модерного українського націоналізму як історичного явища в кінці XIX – XX ст., його характерні риси в європейському контексті.

Тема 7. Український національний рух у боротьбі за державність (1914 р. – кінець 1920-х рр.).

Українське питання в період Першої світової війни. Державотворча діяльність урядів УНР і ЗУНР на уламках Російської та Австро-Угорської імперій: між співпрацею і суперництвом. Мобілізація народних мас на етнічних українських землях під гаслом національної державності і соборності (1917–1920 рр.). Причини і наслідки поразки української революції. Утворення Української РСР, радянська політика “українізації” в 1920-х рр. як поступка національному рухові з боку більшовиків для розширення своєї соціальної бази в Україні. Націонал-комунізм.

Тема 8. Радикалізація українського руху в міжвоєнний період та в роки Другої світової війни (1930-і – перша половина 1940-х рр.).

Сталінський погром “українізації” і посилення партійно-тоталітарного режиму на радянській Україні в 1930-х рр. Денаціоналізаторська політика урядів міжвоєнної Польщі, Румунії та Чехо-Словаччини на західноукраїнських землях, реакція на неї місцевого українського суспільства. Передумови і виникнення інтегрального, радикального українського націоналізму. Ідеологія і практика Організації українських націоналістів. Легальний політичний спектр у національно-державницькому таборі Західної України, Буковини і Закарпаття (Карпатської України) міжвоєнного періоду. Український націоналізм у роки німецько-радянської війни 1941–1945 рр. Ідеологічна платформа і практична діяльність Української повстанської армії.

Тема 9. Особливості українського національного руху на радянській Україні в післявоєнний період (друга половина 1940-х рр. – 1991 р.).

Завершення процесу об’єднання етнічних українських земель в єдиній українській Радянській державі в роки Другої світової війни, входження до УРСР Західної України (1939 р.), Буковини (1940 р.) і Закарпаття (1944 р.). Радянська політика в національному питанні, асиміляція українського населення УРСР у російський мовно-культурний простір. Концепція єдиного “радянського народу”. Хрущовські реформи і зародження покоління шістдесятників – нової генерації української інтелігенції, що являла собою внутрішню моральну опозицію до партійно-тоталітарного режиму. Дисидентський рух. Горбачовська “перебудова” і виникнення масової політики. Перетворення України з радянської республіки на незалежну державу.

Тема 10. Українська національна ідея в незалежній Україні (1991 р. – початок ХХІ ст.)

Початок процесу розбудови української національної державності та дезінтеграційні ризики в першій половині 1990-х рр. Утвердження української національної ідеї в державотворчому процесі: успіхи і труднощі. Особливості суспільно-політичного життя і національно-державного розвитку регіонів України: Сходу і Півдня, Заходу. Проблема інтеграції населення Автономної Республіки Крим у загальноукраїнський національно-культурний і політичний простір, євроінтеграційні процеси.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма		заочна форма	
	усього	у тому числі	усього	у тому числі

		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Становлення української нації												
Тема 1. Теорії нації		4				5						
Тема 2. Українська нація як історичний феномен		2	2			5						
Тема 3. Історичні корені сучасної України		2				5						
Тема 4. Модерне українське націотворення (“національне відродження”) в ХІХ ст.		4				5						
Тема 5. Перехід до епохи масової політики та політизація українського національного руху на зламі ХІХ–ХХ ст.		2	2			5						
Разом за модулем 1		14	4			25						
Модуль 2. Боротьба за національну державність України в ХХ ст. та модерний український націоналізм												
Тема 6. Теорії націоналізму		4	2			5						
Тема 7. Український національний рух у боротьбі за державність (1914 р. – кінець 1920-х		4				5						

pp.)												
Тема 8. Радикалізація українського руху в міжвоєнний період і в роки Другої світової війни		2				5						
Тема 9. Особливості українського національного руху на радянській Україні в післявоєнний період ХХ ст.		2	2			5						
Тема 10. Українська національна ідея в незалежній Україні		4	2			5						
Разом за модулем 2		16	6			25						
Усього годин	90	30	10			50						

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Українська нація як історичний феномен: концептуальні аспекти	2
2	Перехід до епохи масової політики та політизація українського національного руху на зламі ХІХ–ХХ ст.	2
3.	Теорії націоналізму. Український націоналізм як явище суспільного життя	2
4.	Особливості українського національного руху на радянській Україні в післявоєнний період ХХ ст.	2
5.	Українська національна ідея в незалежній Україні	2

6. Завдання на контрольну роботу (за варіантами)

1. Дайте визначення термінам:

Нація, націоналізм, національний рух, національне відродження, модерне націотворення, національна свідомість (самосвідомість), соборність, примордіалісти, модерністи, українофільство, українство, українофобство, політична партія, національний проект.

2. Визначте характерні риси української нації і націоналізму в порівняльно-історичному аспекті.

3. Розкрийте біографії видатних українських діячів, що відіграли, на Ваш погляд, найбільшу роль в утвердженні ідеї національної державності і соборності України.

4. Які фактори стали визначальними в становленні новочасної “соборної” української нації, чи існували альтернативи цьому процесу в XIX–XX ст. Відповідь обґрунтуйте.

5. З'ясуйте основні відмінності між домодерною і модерною українською нацією (теоретичний аспект).

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Опрацювання монографій класиків націології як наукової галузі в суспільствознавстві (на вибір аспіранта, згідно окремого списку)	12
2	Ознайомлення з архівними матеріалами, музейними колекціями, що стосуються історії українського національного руху в рідному краї (на Прикарпатті)	10
3	Мультимедійна презентація “Як формувалася модерна українська нація в Галичині” (на красознавчому матеріалі)	10
4	Творча робота на тему “Маркери української соборності”	10
5	Підготовка реферату “Соборницькі аспекти і регіоналізм у суспільно-політичному житті незалежної України”	10
	Разом	52

8. Індивідуальні завдання

Підготовка есе, виконання бібліографічного завдання (складання картотеки до конкретної теми), історична реконструкція, підготовка добірки документальних та художніх історичних фільмів, підготовка статей до «*Студентських історичних зошитів*» та інших студентських і наукових періодичних видань в Україні й за кордоном, участь в наукових конференціях, з'їздах, симпозіумах, колоквиумах, переклади текстів документів та історичної літератури за обраною проблематикою тощо

9. Методи навчання

Індивідуальні: Заохочення у формі участі в наукових конференціях та публікації статей, особистий приклад плідної наукової роботи, відвідування музеїв, історичних місць, пов'язаних з процесом національного державотворення в Україні. **Під час проведення аудиторних (лекційних і семінарських) занять:** залучення аудіо- та відеотехніки,

використання роздрукованого лекційного матеріалу, організація диспутів, колоквиумів, запрошення лекторів з інших вищих навчальних закладів України та зарубіжних країн тощо.

Відповідно до джерел отримання знань використовуються такі основні методи навчання: **лекція**, що має інформативний характер, чіткий план, ознайомлює аспірантів з поглядом сучасної науки на те чи інше порушене питання, з використанням причинно-наслідкових зв'язків; **пояснення** – доказовий виклад матеріалу, в основі якого – ґрунтовне вивчення суспільних процесів і явищ; **розповідь** – короткотривалий виклад питань на доступному, публіцистичному рівні, що містять переважно фактичний матеріал; **наочні методи**: ілюстрація, демонстрація та ін.

10. Методи контролю

Поточний контроль за відвідуванням лекційних і семінарських занять, написання наукових статей і дослідницька робота за обраною спеціальністю, творчі виступи, презентації тощо. Пропонуються основні форми роботи аспірантів: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота									Сума
Змістовий модуль №1					Змістовий модуль № 2				
T1	T2	T3	T4	ІНД	T5	T6	T7	T8	

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX століття / Ярослав Грицак. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.

2. Єсельчик С. Історія України. Становлення модерної нації / Сергій Єсельчик ; авториз. пер. з англ. А. Цимбал. – К. : Laugus, 2011. – 376 с.
3. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття / Наталя Яковенко. – К.: Генеза, 1997. – 380 с.

13. Рекомендована література

Базова

4. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Бенедикт Андерсон. – Друге, перероблене видання / пер. з англ. В.Морозова. – К.: Критика, 2001. – 272 с.
5. Брюбейкер Р. Переобрамлений націоналізм. Статус нації та національне питання у новій Європі / Роджерз Брюбейкер / перекл. з англ. О. Рябова. – Львів: Кальварія, 2006. – 280 с.
6. Вілсон Е. Українці: несподівана нація / Ендрю Вілсон ; пер. з англ. Н. Гончаренко та О. Гриценко. – К.: Вид-во “К.І.С.”, 2004. – 552 с.
7. Гобсбаум Е. Масове традицієтворення: Європа, 1870–1914 рр. / Ерик Гобсбаум // Винайдення традиції / за ред. Е. Гобсбаума та Т. Рейнджера ; пер. з англ. та наукове редагув. М. Климчука. – К.: Ніка-Центр, 2005. – С. 303–352.
8. Гелнер Е. Нації та націоналізм. Націоналізм / Ернест Гелнер ; пер. з англ. Г. Касьянова. – К. : Таксон, 2003. – 300 с.
9. Гібернад М. Ідентичність націй / Монтсеррат Гібернад. – К. : Темпорра, 2012. – 304 с.
10. Картунов О. Західні теорії етнічності, нації та націоналізму / О. Картунов. – К., 2007. – 192 с.
11. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму / Георгій Касьянов. – К. : Либідь, 1999. – 352 с.
12. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: в 2 т. – Т. 1 / Іван Лисяк-Рудницький; пер. У. Гавришків, Я. Грицака. – К.: Основи, 1994. – 554 с.
13. Націоналізм: Антологія. Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – 2-ге вид. – К. : Смолоскип, 2006. – XLIV + 684 с.; 3-тє вид. – К.: ВД"Простір", "Смолоскип", 2010. – 684 с.
14. Райківський І.Я. Ідея української національної єдності в громадському житті Галичини XIX століття : монографія / І. Я. Райківський. – Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2012. – 932 с.
15. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху / Ентоні Сміт ; пер. з англ. М. Климчука, Т. Цимбалю. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 320 с.
16. Сміт Е. Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія / Ентоні Сміт ; пер. з англ. Р. Фещенка. – К. : К.І.С., 2004. – 170 с.
17. Сміт Е. Національна ідентичність / Ентоні Сміт ; пер. з англ. П. Тарашука. – К. : Основи, 1994. – 224 с.

18. Старосольський В. Теорія нації / Володимир Старосольський // Записки НТШ. – Т. 210 : Володимир Старосольський. 1878–1942. – Нью-Йорк ; Париж ; Сидней ; Торонто, 1991. – С. 162–324.
19. Україна. Процеси націотворення / упоряд. А. Каппелер ; пер. з нім. – К. : К.І.С., 2011. – 416 с.
20. Українці–русини: етнолінгвістичні та етнокультурні процеси в історичному розвитку / голов. ред. Г.Скрипник. – К., 2013. – 750 + ХХХ с.
21. Шпорлюк Р. Імперія та нації: з історичного досвіду України, Росії, Польщі та Білорусі / Роман Шпорлюк ; пер. з англ. Г. Касьянова за участі М. Климчука та М. Рябчука. – К., 2000. – 354 с.
22. Hroch M. Małe narody Europy. Perspektywa historyczna / Miroslav Hroch / przekład G. Pańko. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków, 2008. – 168 s.

Допоміжна

1. Адамович С. Соборність та регіональний розвиток у суспільно-політичному житті незалежної України / Сергій Адамович. – Івано-Франківськ : Місто-НВ, 2009. – 884 с.
2. Вівчарик М., Капелюшний В. Українська нація: витоки, становлення і сьогодення / М. Вівчарик, В. Капелюшний. К., 2003. – 280 с.
3. Горбань Т. Ю. Еволюція ідеї національного самовизначення в українській суспільно-політичній думці кінця ХІХ – першої чверті ХХ століть / Тетяна Юрїївна Горбань. – К. : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса, 2010. – 381 с.
4. Гошуляк І. Тернистий шлях до соборності (від ідеї до Акту Злуки) / Іван Гошуляк. – К. : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса, 2009. – 467 с.
5. Грицак Я. Пророк у своїй Вітчизні: Франко та його спільнота (1856–1886) / Ярослав Грицак. – К. : Критика, 2006. – 632 с.
6. Грицак Я. Страсті за націоналізмом. Історичні есеї / Ярослав Грицак. – К. : Критика, 2004. – 344 с.
7. Етнонаціональна політика в теорії та практиці українського націоналізму: історія і сьогодення: матеріали V всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю (Івано-Франківськ, 14-15 червня 2013 р.) / наук. ред. О. М. Сич. – Ів.-Франківськ: Місто НВ, 2013. – 488 с.
8. Єкельчик С. Пробудження нації. До концепції історії українського національного руху другої половини ХІХ ст. / Сергій Єкельчик. – Мельбурн, 1994. – 125 с.
9. Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу / Оксана Забужко. – 3-є вид. – К. : Факт, 2006. – 148 с.
10. Зашкільняк Л. Методологічні аспекти світового історіографічного процесу і сучасна українська історична наука / Леонід Зашкільняк // Українська історіографія на зламі ХХ і ХХІ століть: здобутки і проблеми : колективна монографія / за ред. Л. Зашкільняка. – Львів, 2004. – С. 24–57.
11. Іванова Л. Г. Україна між Сходом і Заходом: до проблеми становлення національної ідеї в українській суспільно-політичній думці в контексті східноєвропейського розвитку (І половина ХІХ ст.) / Людмила Георгіївна Іванова. – К. : КПУ ім. М. Драгоманова, 2007. – 192 с.

12. Ісаєвич Я. Етнічне коріння української нації / Ярослав Ісаєвич // Формування української нації: історія на інтерпретації. Матеріали круглого столу істориків України (Львів ; Брюховичі, 27 серпня 1993 р.). – Львів, 1995. – С. 16–22.
13. Ісаєвич Я. Проблема походження українського народу: історіографічний і політичний аспект / Ярослав Ісаєвич // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 1995. – Вип. 2. – С. 3–17.
14. Капелюшний В. Історичні та етнічні особливості розвитку української нації у ХХ – на початку ХХІ ст. / В. Капелюшний // Українська етнологія: навч. посіб. / за ред. В.Борисенко. – К., 2007. – С.27–43.
15. Каппелер А. Національний рух українців у Росії та Галичині: спроба порівняння / Андреас Каппелер // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – К., 1992. – Вип. 1. – С. 104–119.
16. Каппелер А. Формування української нації у Російській імперії ХІХ ст. на тлі націотворчих процесів у Європі / Андреас Каппелер // Формування української нації: історія та інтерпретації. Матеріали круглого столу істориків України (Львів – Брюховичі, 27 серпня 1993 р.). – Львів, 1995. – С. 78–83.
17. Кармазіна М. С. Ідея державності в українській політичній думці (кінець ХІХ – початок ХХ століття) / Марія Степанівна Кармазіна. – К., 1998. – 352 с.
18. Касьянов Г. “Націоналізація” історії: нормативна історіографія, канон та їхні суперники (Україна 1990-х) / Георгій Касьянов // Українська історіографія на зламі ХХ і ХХІ століть: здобутки і проблеми : колективна монографія / за ред. Л. Зашкільняка. – Львів, 2004. – С. 57–73.
19. Кафарський В. Методологічні аспекти періодизації українського національного генезу / В. Кафарський // Галичина: Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – Ів.-Франківськ, 2000. – Ч. 4. – С. 110–121.
20. Кочан Н.І. Дилема сучасного українського націєтворення: деякі теоретико-методологічні аспекти проблеми / Н.І. Кочан // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України: спеціальний випуск. – К., 2012. – С. 169–186.
21. Ленкавський С. Український націоналізм. Твори. Т. 1 / С. Ленкавський; ред. О.Сич. – Ів.-Франківськ: Лілея-НВ, 2002. – 600 с.
22. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914. На підставі споминів / Кость Левицький. – Львів, 1926. – 736 с. + X с.
23. Магочій П.-Р. Історія України ; авторизований пер. з англ. Е. Гийдела, С. Грачової / Павло Роберт Магочій. – К. : Критика, 2007. – 640 с.
24. Майборода О.М. Проблеми і перспективи національного конструювання в сучасній Україні / О.М. Майборода // Українська політична нація: проблеми становлення / за ред. М.М. Розумного. – К., 2012. – С. 14–22.
25. Мальшина К. Українська та словенська національні ідеї у ХХ ст.: порівняльний аналіз / К. Мальшина, Є. Сінкевич, Ю. Перовшек // Український історичний журнал. – 2015. – № 4. – С. 127–138.

26. Мудрий М. Національно-політичні орієнтації в українському суспільстві Галичини австрійського періоду у висвітленні сучасної історіографії / Мар'ян Мудрий // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 2002. – Вип. 37, ч. 1. – С. 465–500.
27. Национализм в мировой истории / под ред. В.А. Тишкова, В.А.Шнирельмана; ин-т этнологии и антологии им. Н.н.Миклухо-Маклая РАН. – М.: Наука, 2007. – 601 с.
28. Райківський І. Концептуальні засади українського національного відродження ХІХ століття / Ігор Райківський // Вісник Прикарпатського університету [Текст]. – Івано-Франківськ, 2007. – Вип. ХІІ–ХІІІ. – С. С. 3–14; 2008. – Вип. ХІV. – С. 3–17.
29. Рафальський І. Феномен українського національного самовизначення / І. Рафальський. – К., 2014. – 304 с.
30. Реєнт О.П. Духовні та культурні підстави соборності України у ХІХ – на початку ХХ ст. / О.П. Реєнт // Україна Соборна: збірник наукових статей. – К., 2006. – Т. 1; Вип. 4. – С. 3–8.
31. Розумний М. Українська ідея на тлі цивілізації / Максим Розумний. – К. : Либідь, 2001. – 288 с.
32. Рябчук М. Від Малоросії до України: парадокси запізненого націєтворення / Микола Рябчук. – К. : Критика, 2000. – 304 с.
33. Світленко С. Світ модерної України кінця ХVІІІ – початку ХХ століття / Сергій Іванович Світленко : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : Герда, 2007. – 460 с.
34. Тимченко В. Час націоналізму. Стратегія виживання в глобалізованому світі [Текст] / Віктор Тимченко. – К. : ДВ "Преса України", 2013. – 302 с.
35. Україна модерна. – Число 21: Націоналізм на сході Європи: число на пошану Р.Шпорлюка. – Х.: Майдан, 2014. – 220 с.
36. Український націоналізм : історія та ідеї [Текст] : науковий збірник. Вип. 1 / за ред. О. Багана. – Дрогобич: Посвіт, 2009. – 540 с.
37. Химка І. П. Релігія й національність в Україні другої половини ХVІІІ–ХХ століть / Іван-Павло Химка // Ковчег : наук. зб. із церковної історії. – Львів, 2003. – Чис. 4. – С. 55–65.
38. Шпорлюк Р. Модерна нація починається зі слів: “Ми різні, але всі – українці”: [інтерв'ю з істориком і політологом, проф. Гарвардського університету Р. Шпорлюком / вела Г. Трегуб] / Роман Шпорлюк // Мандрівець. – 2012. – № 1. – С. 17–23.
39. Шпорлюк Р. Україна: від імперської периферії до суверенної держави / Роман Шпорлюк // Сучасність. – К., 1996. – № 11. – С. 74–87; № 12. – С. 53–65.

14. Інформаційні ресурси

1. www.vostlit.info
2. www.kodges.ru
3. www.google.com

4. www.vk.com
5. www.yandex.com
6. www.wikipedia.org
7. www.nbu.gov.ua